

Aceste simboluri zoomorfe se nasc din „determinări temperamentale, ca o reacție spontană, firească a omului căruia îi repugnă fariseismul, servilismul, politicianismul corupt. Apoi reacțiile protestatate sunt impulsionate de deviațiile epocii – o lume a conformismului, o realitate impusă, fără principii, înșelătoare...” [1, p. 16].

Un simbol zoomorf emblematic e cel al zimbrului / bourului. În poezia civică, această imagine devine expresie artistică a noțiunii de patrie: „*Am vrut să desenez un cap de zimbru,/ un cap de zimbru numai, dar am pus,/ abia am pus creionul pe hârtie / și mâna dreaptă nu mi s-a supus.// Trecu-i atunci creionu-n mâna stângă / și desenai cu stânga, ucenic,/ dar desenai un cap de zimbru straniu:/ c-un singur corn și-acela mult prea mic*” („Cap de zimbru”). Simbolul certifică originea, întemeierea și vechimea Moldovei. Capul de zimbru „*c-un singur corn și-acela mult prea mic*” este imaginea alegorică a Moldovei de dincolo și de dincoace de Prut, care nu mai este un tot întreg ca pe timpul lui Ștefan cel Mare. E un simbol axat pe conștiința rădăcinilor străbune, a perpetuării și continuității.

Așadar, Dumitru Matcovschi mizează pe simbolul zoomorf ca modalitate concentrată și plastică de exprimare a unui mesaj general-uman.

BIBLIOGRAFIE

1. BOTEZATU, ELIZA. Scriitorul în timp. Configurarea unei formule artistice. În: „*Academos*”. Revistă de Știință, Inovare, Cultură și Artă, nr. 3 (14), octombrie 2009.
2. ANTONESCU Romulus. Dicționar de simboluri și credințe tradiționale românești (ediție digitală, 2016) <http://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Dictionar-de-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti-c.html>
3. ȚURCANU, ANDREI. Poetul și furnicul din ochiul lui Buddha. În: „*Academos*”, nr.3 (14), octombrie 2009.
4. DOLGAN, MIHAI. Dumitru Matcovschi – un poet pătimaș al dorului. În: „*Academos*”, nr.3 (14), octombrie 2009.

TRĂIRE ȘI RETRĂIRE PE ULIȚA COPILĂRIEI

*Caraman Vlad, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 821.135.1.09

Abstract

In the Street of Childhood, as well as in the other texts of Ionel Teodoreanu dedicated to childhood, is painted with great skill, especially in the art of artistic description, the intensity of the child's living and psychological reliving, which emphasizes this age in different situations, marked by the cruel years of war. The work thus becomes one of the saddest artistic evocations of childhood in our literature.

Key-words: living, reliving, age, childhood, description, narration.

În *Ulița copilăriei*, cât și în celelalte texte ale lui Ionel Teodoreanu dedicate vârstei infantile, precum *În casa bunicilor*, *Bunicii*, *Vacanța cea mare* și *Cel din urmă basm* este zugrăvită, cu o iscusință deosebită, mai ales în ceea ce privește arta descrierii artistice, intensitatea trăirii și retrăirii psihologice a copilului, care subliniază această vârstă în diferite situații, marcate de cruzii ani ai războiului. *Ulița copilăriei* devine, prin urmare, una dintre cele mai triste evocări artistice despre copilărie din literatura noastră. Evocarea este marcată de o trăire sufletească intensă, un caz tragic, care prinde rădăcini tari și nu poate fi dat uitării pe întreg parcursul vieții – anume moartea fratelui mai mic. Trăirea este apăsătoare mai ales când acest fapt lugubru are loc la o vârstă fragedă, când omul abia începe să înțeleagă sensurile trăirii vieții pe pământ. În textul povestirii de față această tristețe, durerea sufletească latentă, ca să nu pară prea gravă, este camuflată de autor în personificări, repetiții, metafore, epitete, comparații etc.

Astfel că Ionel Teodoreanu liricizează la maximum energia lăuntrică a maturului răbufnit de o astfel de nostalgie a copilăriei.

Inițial ulița apare „umilă și neștiută”, „firavă și goală: numai pământ și pietre”, „pustnică”, „pașnică, tăcută”, prezentată ca personaj viu. Aceste personificări, în mare, anunță tragedia care va uni soarta acestei ulițe de cea a personajului din centrul acțiunii, anume destinul tragic al fratelui mai mic care va fi legat trup și suflet de această uliță de la naștere și până la moartea-i cauzată de ororile războiului. Ulița va fi martora etapelor copilăriei, prin care va trece firesc fratele mai mic.

Așadar, când s-a născut fratele, „ulița îl aștepta la poartă”, iar „palmele mamei erau singura uliță prin care putea pași”. Și doar când a prins a se târî și-a găsit un loc sigur, împărăția covorului, de unde va urmări lumea în desfășurarea ei și care-i va marca primele zvâcniri ale existenței, creionând creșterea progresivă a copilului și a etapelor copilăriei: „Acolo a hoinărit... Acolo s-a rătăcit... Acolo a privit... Acolo s-a trudit... Acolo i s-au minunat ochii...” – aceste repetiții în progres dezvăluie transformarea fizică și psihologică a copilului de la a dibui la a deschide ochii mari. Totodată evoluția înainteză de la Acolo spre a Putea: „Putea urni un scăunel... era întâiul avânt; Putea, urcându-se pe scăunel... era întâia dărnicie; Putea pași singur... era întâia pribegie”. Aceste dezvăluiri meticuloase arată transformările firești prin care trebuie să treacă un copil la acea vârstă.

Iar când a început a merge, „ulița îl privea înduioșată pe sub poartă...”. În acel timp purta rochiță și se numea Puiuțu și fugea în cerdac când vedea curcanul... Și doar atunci când „Straietele băiețești îi fură întâia armură; chivăra de hârtie, întâia coroană; o vargă, întâiul sceptru; și alungarea curcanului, întâia biruință”, avem descoperită o altă etapă a copilăriei, numită sugestiv „voievodul ogrăzii”. În momentul de vârf, când ograda începea să fie prea mică pentru „marele voievod”, are loc prima întâlnire cu ulița. Din acest punct laitmotivul uliței îi va urmări permanent atât pe personajele de atunci, din timpul când au avut loc evenimentele relatate, cât și pe naratorul de acum, din timpul repovestirii de evenimente, care retrăiește cu nostalgie anii copilăriei, marcați de moartea fratelui mai mic.

Ulița în continuare îl va însoți pretutindeni și îi va descoperi multe taine ale vieții. Anume ea l-a învățat că primăvara este o „Duminică a pământului”, toamna este „o lumină blândă aprinsă de copaci”. Iar când a ajuns vremea școlii, ulița simțea despărțirea și vroia să-l petreacă până acolo, în pragul ei, dar nu putea, ea ajungea doar până la colț. Celelalte uliți nu-l primeau cu aceeași atașare, și atunci, imaginar, sufletul copilului fugea în brațele uliței lui dragi. Astfel „Copilăria lui creștea spre viață, ca zborul unei ciocârlii spre soare”. Iar odată cu isprăvirea liceului începea a se sfîi să stea în brațele uliței, trecând tranșant la altă etapă, cea de simplu drumeț.

Punctul culminant al povestirii în constituie plecarea în țară străină, care îl despărți atât de ulița dragă, cât și de copilăria efemeră a lui, ambele întruchipând un tot întreg. Din acest moment, doar când trimetea scrisori acasă, ulița afla despre soarta fratelui din lecturile în glas ale mamei.

Deznodământul este dezvăluit odată cu venirea războiului, care schimbă cu desăvârșire și ulița și casa: „... mașini ferecate, copite de cai, cântece și chiote, goarne și fanfare, răcnete și sudălmii sfârmară și pângăriră tihna uliții”. Vestea înrolării în armată a fratelui zgudui familia, iar ulița doar asculta tot ce se petrece și auzea chiar și „... ecoul plângător al celor două penițe, atât de îndepărtate, schițând două doruri risipite în nemărginirea nopții” al mamei și al copilului.

În final, pentru a diminua tragedia provocată de sfârșitul tragic al copilului, autorul o prezintă printr-o comparație care prevestește cale spre lumină, spre strălucire: „Vestea se prăbuși în noi ca o ciocârlie fulgerată de soare: la fel pierise copilul, printre străini”. Desigur că și ulița, odată cu moartea copilului, își pierde tot farmecul și nu mai vroia nimic afară de a-și mai revedea încă o dată prietenul de care se atașase atât de mult.

Povestirea se întrerupe aici brusc, accentuând că scopul ei era doar să arate trăirile și etapele prin care a trecut fratele mai mic în copilărie până în momentul fatal, al morții, etape firești pentru această vârstă a fiecărui om. A murit personajul principal, s-a încheiat și lucrarea...

Însă la final autorul recurge la un truc și se include și pe el în narațiune, dezvăluind și trăirile și retrăirile lui în raport cu ulița, cea care a însemnat atât de mult în transformarea și viața personajelor. Tragedia situației constă nu în aceea că ulița se schimbese și nu o mai găsi, ci în aceea că pe suprafața ei nu mai pășea nici fratele mai mic și nu se zbânțuia nici copilăria lor...

„Trecu vremea, trecu...”

Și într-o zi, eu, cel sortit să fiu cel de pe urmă din copiii de odinioară, m-am pornit spre ulița părăsită, să împărtășim împreună spovedaniile unui trecut atât de scump nouă. Și n-am mai găsit-o!

O viață întreagă o știusem de veghe la poarta casei; acum nu mai era. Plecase după morminte (adică după fratele mort).

Și-n locul ei era o altă uliță, pe brațele căreia râdeau alți copii...”

Ultima frază a povestirii, prin acest pasaj „râdeau alți copii”, ne readuce la viața ordinară, cotidiană și ne dezvăluie ideea perenității, trăirii și retrăirii, vieții și morții, începutul și sfârșitul, perenitatea.

Pentru a concretiza cele spuse în contextul de sus, aduc spre ilustrare un fragment despre cum este acum ulița copilăriei lui Ionel Teodoreanu: Iată cum apare acum, în realitate, duruta uliță:

„Strada Zlataust, în coasta platoului ce coboară spre Bucșinescu, îngustă și cotită, este celebră în istoria Iașului și are propriul roman. Este strada care a inspirat *Ulița Copilăriei* a lui Ionel Teodoreanu, volum ce a însuflețit generații de elevi. Astăzi, strada nu mai amintește de vechiul drum ce a născut romanul celebrului scriitor. Strada poartă numele bisericii Zlataust, construită de voievodul Gheorghe Duca în anul 1638. În apropierea bisericii dăinuie amintirea fostului locatar al străzii, Ionel Teodoreanu, autorul celor vreo 20 de romane închinare Iașului” [2].

BIBLIOGRAFIE

1. TEODOREANU, IONEL. *În casa bunicilor*. București: Editura Ion Creangă, 1988.
2. <http://curierul-iasi.ro/ulita-copilariei-lui-ionel-teodoreanu-15365>

COORDONATE REPREZENTATIVE ALE COSMOGRAFIEI MITICE

*Baraga Victoria, dr., conf. univ.,
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 82'0+292+52

Abstract

Mythical motifs have a polysemantic structure, so they are a source of inspiration for philosophy, history, art, literature, psychology. In this article we set out to elucidate the landmarks of mythical cosmography. Mythical language operates with archetypes, which resonate in the collective subconscious and which generate new meanings. For example, the archaic conception of the center of the world is expressed by several myths: the top of the world, the earth's axis, the cosmic tree, the sacred mountain, the ladder of heaven. In turn, myths access several levels of conscience, of spiritual ethics, of the